

چرا زباله‌گردی کودکان پایان نمی‌یابد؟

زباله‌گردها که در اطراف و در سطح تهران دیده می‌شوند، بیشترین نیروی کار غیررسمی و مهاجر افغانستانی تبار و غالباً از روستاهای اطراف شهر هرات افغانستان هستند که بدون خانواده به ایران می‌آیند و طیف متفاوتی از مهاجرین را شکل می‌دهند. ساعت کاریشان بین ساعت ۱۲ تا ۱۵ بعدازظهر است که از گاراژ های غیررسمی بیرون آمده و هرکدام در یک منطقه و ناحیه مشخص حضور داشته و مشغول کار هستند و تا ساعت ۱۲ شب الی ۲ صبح به کار زباله‌گردی مشغول هستند. در هر گاراژ یک یا چند دستگاه به همراه یک نفر سراسکول‌دار و یک "ارباب" وجود دارد. سراسکول‌دار بسته به نوع زباله های که کودکان زباله‌گرد جمع‌آوری می‌کنند، رفمی را تعیین کرده و نوشته و سپس در اختیار ارباب قرار می‌دهد. ارباب هم زباله ها را فروخته و از سود آن مقداری را به زباله‌گردها می‌دهد. ارباب با یک پیمانکار قراردادی را می‌بندد که به ازای آن ارباب برای هر فرد زباله‌گرد بین ۲ تا ۴ میلیون به پیمانکار منطقه پرداخت می‌کند و پیمانکار نیز به ازای آن اجازه می‌دهد تا کارگر در این نواحی مشغول به کار شود.

در همین رابطه انجمن «پوشش» در دومین نشست از سلسله نشست‌های ارایه پژوهش‌های دانشجویی در تاریخ ۲۵ شهریور ۱۴۰۰، به بررسی معضل کار زباله‌گردی کودکان پرداخته و مساله را از زبان «صبا قدیمی» دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد مردم‌شناسی دانشگاه تهران، مورد بررسی قرار داده است. گزارش پیش‌رو به مهم‌ترین مباحث این نشست مجازی اختصاص دارد که با هم می‌خوانیم:

اهمیت موضوع زباله‌گردی در چیست؟

زباله‌گردی علاوه بر این که شکلی از اجحاف در شرایط کاری را در بر دارد، به دلیل فرایندی که در آن طی می‌شود زیست همه ما را تحت تاثیر قرار می‌دهد. به عنوان مثال مقادیر زیادی نان خشک توسط این افراد جمع‌آوری می‌شود که به گاو‌داری‌ها فروخته می‌شود. این نان‌ها به دلیل شرایط بد نگهداری جوی مقادیر زیادی «کبک» هستند که بعد از خورده شدن توسط گاوها، به فراورده‌های شیری و لبنی منتقل شده و موجب ایجاد سرطانات‌های متعددی در افراد می‌شود. این مثال تنها یک مورد از تاثیر فعالیت های زباله‌گردی بر زندگی ماست و مسلماً تاثیرات زیست محیطی آن به مراتب بیشتر است. نمونه دیگر تولید لیوان های یک بار مصرف است که نظارت بسیار مهمی از نحوه تولید آن که از طریق بازیافت به دست می‌آید وجود دارد. حتی کالاهای پزشکی که از مواد پلاستیکی بسیار مناسبی هم باید تولید شوند، در مواردی از همین مواد بازیافتی تهیه می‌شوند. این‌ها دقیقاً مواردی هستند که اهمیت تمرکز بر کار زباله‌گردی را چندین برابر می‌کنند.

مساله دیگر که اهمیت زباله‌گردها را بسیار هم بیشتر می‌کند، بدون مدرک بودن این افراد است که پدیده جاشبه‌ای و افراد در سانه در جامعه را افزایش می‌دهد، چرا که بدون مدرک و غیرقانونی بودن شرایط را به مراتب سخت‌تر کرده است. بدین ترتیب می‌توان گفت که زباله‌گردی شامل سه مولفه اصلی است که در زندگی اجتماعی بسیار مهم است. اول این‌که زباله‌گردی به شدت نامرئی است و در شرایط شفافی صورت نمی‌گیرد. دوم این که نیروی کار غیررسمی داشته و نهایتاً فرایند غیر مکتبیزه دارد. یعنی نحوه کار به شیوه‌ای نیست که در کشورهای پیشرفته هم وجود داشته باشد. مضاف بر این‌که بحران‌های زیست محیطی بسیار زیادی را هم ایجاد می‌کند.

مساله دیگر، مساله حقوق بشری این فعالیت است چرا که یک سوم تعداد افراد شاغل در این زمینه را کودکان تشکیل می‌دهند. کار کودک در اینجا به شدت سخت و کثیف است و خود فرد زباله گرد هم در یک فرایند غیر انسانی و فاجاع به کشور وارد می‌شوند و دیگر این که این افراد به دلیل شرایط ایجاد شده هیچ قدرت چانه زنی برای شرایط کار خود را ندارند. مشکل بعدی نیز، مشکلات امنیتی و استراتژیکی برای کل کشور است. موارد فوق نشان می‌دهد که ما با یک مساله اجتماعی به شدت جدی مواجهیم که نیاز به حل شدن دارد.

زباله‌گردی چگونه درک می‌شود؟

نکته اساسی در زمینه کودکان زباله‌گرد مساله کودکان مبتلا به ایدز و هیپاتیت است. چرا که غالب این افراد در افغانستان به طور کامل واکسینه نشده و لذا با کوچکترین زخمی که بر اثر چیزهایی نظیر شیشه در زباله ایجاد می‌شود، این افراد در معرض بیماری هیپاتیت قرار می‌گیرند. از زمانی هم که کرونا شروع شد، فعالیت‌هایی نظیر توزیع افلام بهداشتی و توضیح و آموزش به زباله گردهاست؟؟؟؟. اما بعد از بررسی این موارد مشخص شد که اکثر این زباله‌گردها اوقات فراغت ندارند و مساله آموزش هم به دلیل جابه‌جایی فراوان کودکان از گاراژی به گاراژ دیگر و یا رفت و آمد به افغانستان، عملاً غیر ممکن است.

اما نکته مهم‌تر نقش دانشگاه و مناسفانه بسیاری از پژوهش‌های اجتماعی در ایران است که توسط خود دانشگاه چندان مورد توجه قرار نگرفته و به رسمیت شناخته نمی‌شود، چنانچه انجام بسیاری از پژوهش‌ها در ایران به ویژه برای دانشجویان با مشقت و سختی‌های فراوانی روبروست و کمکی به دانشجویان نمی‌شود.

زباله‌گردی پایان نمی‌یابد!

برای بسیاری از مسوولین مهم است که چهره شهر از وجود این افراد پاک شود، اما چرا این مساله پایان نمی‌یابد؟ دلیل اصلی این امر نیز به موارد مختلفی مربوط است. نخست، وجود نیروی کار مهاجرتی ارزان در ایران و در این عرصه است. عامل مهم دیگر در این حوزه، در رابطه با آیین‌نامه هایی است که باید توسط سازمان مدیریت پسماند و در نهادهایی چون «وزارت کشور» و «سازمان حفاظت از محیط زیست» نوشته می‌شد که مناسفانه از دهه ۸۰ رها شده است. اما یکی از مهم‌ترین مسایلی که در این حوزه وجود دارد، معطوف شدن به کار کودک و در عین حال ندیده شدن بستری است که کار کودک را تولید می‌کند. درواقع این عامل یکی از بزرگ‌ترین مسایلی است که در این حوزه وجود دارد. مثلاً ممنوعیت کار زباله‌گردی کودکان با توجه به «کنوانسیون حقوق کودک» در ایران، وجود دارد و همه در این زمینه متفق القول هستند که زباله‌گردی یکی از بدترین اشکال کار کودک است. اما باید توجه داشت که تنها با یک شکلی از حقوق و قانون نمی‌توان به راه حل رسید، بلکه باید دید چه عاملی وجود دارد که این بستر را ایجاد کرده و زباله‌گردی کودکان در آن شکل گرفته است؛ نه این‌که تنها از ممنوعیت کار کودک صحبت کرد. ممنوع کردن کار کودک که امر بدیهی است اما آیا این ممنوع کردن موجب می‌شود تا دیگر کودکانی زباله‌گردی نکنند؟ مسلماً این کودکان به صورت زیرزمینی کار خود را ادامه خواهند داد و موضوع حل نخواهد شد.

نویسنده : علی سعادت، تاریخ ارسال : یکشنبه 28 شهریور 1400 ساعت 3:26 بعد از ظهر